

رئسانس فلسفه

(جلد دوم)

مبینولوژی فلسفه

اثر

دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی

سرشناسه: جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۳۰۲

عنوان و نام پدیدآور: رنسانس فلسفه

مشخصات نشر: تهران، نشر گنج دانش، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ج ۲

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۲۴۴-۵۱-۸

وضعیت فهرست نویسی: فنیپای مختصر

موضوعات: ج ۱- شش فرمول ریاضی در محدود و نامحدود. ج ۲- ترمینولوژی فلسفه

شماره کتابشناسی: ۳۷۹۱۹۵۹



انتشارات گنج دانش

تهران: خیابان باب همایون، شماره ۳۶، تلفن: ۳۳۱۱ ۸۷۵
خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، شماره ۱۴، تلفن: ۶۶۴۹۲۰۹۶

رنسانس فلسفه - جلد ۲ - ترمینولوژی فلسفه

تألیف: دکتر محمد جعفر جعفری لنگرودی

چاپ اول - ۱۳۹۴ - شمارگان ۵۰۰ جلد

لیتوگرافی ترنج رایانه - چاپ رهنما - صحافی تهران

شابک ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۶۲۴۴ - ۵۱ - ۸ ISBN 978 - 600-6244- 51 - 8

قیمت: ۲۴/۰۰۰ تومان

بسم الله الرحمن الرحيم

فلسفه در هویت فرهنگی ایران

در این جهان، چند کشور هست که هویت فرهنگی دیرینه دارند مانند ایران و مصر و چین و هند. هویت فرهنگی آنان به مرور زمان، ساخته شد، با زبان، با اساطیر، با تاریخ سلطنت پادشاهان و فراعنه و یادگارهای آنان مانند اهرام مصر و خطرط بیروگلیف مصری و خط میخی در سنگ‌نوشته‌های فلات ایران و معماری‌ها و بناها و تندیس‌ها و جز اینها (چون ادیان مدیترانه‌ای و آریایی در ایران و هند) است. این هویت‌های فرهنگی گاه با تحولات فرهنگی تباہ می‌شوند: الآن زبان فطری که زبان رایج مصر بود وجود ندارد و فقط کمی با آن تکلم می‌کنند. زبان آرامی که در گذشته زبان رایج ایران بود فعلاً برافتاد جز در روستای معلوله در شام. دین زرتشتی بسیار محدود شد. نژاد که فاتحه‌اش خوانده شد: اختلاط نژادی، عامل برابری با بایگانی را کد سپرد.

این‌ها مقدمه بود برای یک جزء فرهنگی، اگر فاسفۀ اولی است و تقریباً سه هزار سال از عمرش می‌گذرد از زمان عباسیان و از زمان عرب و آنگاه ایران شد یعنی حدود هزار و سیصد سال است که مهمان وطن ما شده است و جزء لاینفک فرهنگ ایران زمین گردیده است؛ چنان در ادب فارسی - ما سخن کرده است که گویی صاحب‌خانه است! اگر فلسفۀ اشارات ابن سینا و اسفار بلاغی را را خوانده باشی و ادبیات فارسی را دوست داری، دیوان ناصر خسرو^(۱) را از اوّل تا آخر بخوان تا قضایا روشن گردد؛ دیوانی که با دید فلسفی تاکنون خوانده نشده است و چندین مصحح فاضل که آن را تصحیح و چاپ کرده‌اند مطالب فلسفی ناصر خسرو را به کلّ، نادیده گرفته‌اند! و من در مجلّات «رسانس فلسفه» جبران مافات کردم.

بسیار خوب! حالا کسی آمد و خواست آن دیوان را بخواند؛ چگونه بخواند؟

این شد یک سؤال حسابی. مختصر راهنمایی می‌کنم: یک چشمه آب را در عصری که لوله کشی آنها در کشورمان نبود در نظر بگیرید: در سر چشمه زلال مثل اشک عاشق که دختران ده از آنجا سبوها را پر می‌کنند؛ قدری که دور می‌رود یکی آب تنی و تن شویی می‌کند؛ قدری دورتر، ظروف مطبخ را با گل یا اشنان می‌شویند، قدری دورتر زنان جامه‌ها را می‌شویند، قدری دورتر، ساقه‌های کنف را در آب آن، خیس داده و پوست می‌کنند، قدری پایین‌تر می‌شود «کنار آب» برای جناب مستطاب^(۱)! آن فلسفه اولی که سرچشمه‌اش در باغی باغ‌ها در آتن (در لوکتوم ارسطو) بود (مثلاً) مسیر سه هزار ساله را پیمود تا امروز؛ می‌خواهی باز سرچشمه زلال باشد؟

نوافلاطونیان با علم^(۲) کلام مسیحی، رمق فلسفه مشاء را گرفتند. این واقعه در غرب روی داد که هنوز رابطه فلسفه را با زبان یونانی و لاتینی قطع نکرده بودند. قرن‌ها گذشت تا سریانیان^(۳) نسخه‌وری رابطه فلسفه را با زبان یونانی و لاتینی قطع کردند در دانشگاه نصیبین در موزان ایران. پس از سالها آن فلسفه به عربی و سپس به فارسی ترجمه شد و به دست فارسی‌زبانان رابن سینا و اعقاب آنان رسید. آن علم توجیهی (یعنی علم کلام مسیحی) شدت و اوج گرفت چندانکه آن عارف زیرک (یعنی مولوی) انگ «جولاه هستی‌یاف»^(۴) را به یلدرغی ماوراء الطبیعه زد! اگر طاقت داری که دیوان ناصر خسرو را اینگونه مطالعه کنی بسم الله.

جریانهای فرهنگی

هر وقت یک جریان فرهنگی (مانند فلسفه یونان) از خارج وارد فرهنگ ما شد مردم کشور ما آن توانایی را نشان دادند که می‌توانند آن جریان را جذب و هضم کنند و بالنده شوند: زبان عربی چون وارد ایران شد مردانی چون ازهری و ابن فارس قد علم کردند و سلطه فکر ایرانی را بر زبان عرب نشان دادند و دو کتاب

(۱) معنی مستطاب را در کتب لغت معتبر بنگرید.

(۲) رک. علم توجیهی.

(۳) رک. سریانیان.

(۴) رک. جولاهه هستی‌یاف.

دوره‌ای تألیف کردند و تاریخ^(۱) معاجم را پی نهادند و مسعود سعد سلمان و انوری و معری و ازرقی (و جز اینها) سیره ادبی زبان فارسی را از ترکیب لغات تازی و فارسی، پایه‌گذاری کردند. همین کار را در فلسفه یونان فقط ناصر خسرو کرد در دو کتاب زادالمسافرین و دیوان اشعار. وی می‌گوید:

این فخر بس مرا که به هر دو زبان حکمت همی مرتب و دیوان کنم
و اندر کتاب بر سخن منطقی چون آفتاب روشن و برهان کنم
زادالمسافر است یکی گنج من نثر آن چنان و نظم بدین سان کنم
در سراسر بلد اول این فلسفه تمام اشعار فلسفی او را چاشنی مطالب کردم و آن
مایه‌های اب فارسی را که هزار سال (تقریباً) در دخمه غفلت ابناء روزگار زیر
خروارها خاک رسید، رد از گزند بی تفاوتی اهل روزگار رهانیدم.
وقتی که یک جریان فرهنگی به جبر تاریخ، ضمیمه هویت فرهنگی ما گردید
ضرورتاً یکی برمی‌خیزد و رانجام می‌کند. از این پس هر استاد یا دبیر ادبیات
با مایه‌ای جدید، در کلاس رس با بنوانان روبرو می‌شود.

ضرورت تحقیق در منابع فلسفی

از نظر ذکر منابع فلسفی، اسفار ارزنده‌ترین است؛ اشتباه مؤلف آن در پاره‌ای
موارد هم آموزنده است: بار اول، لغت نوامیس را در اسفار^(۲) دیدم؛ بار دوم در
کتاب ماللهند^(۳) ابوریحان بیرونی دیدم؛ بار سوم در کتاب ندیم^(۴) دیدم.
نهضت منابع‌شناسی در کف با همت دانایان غرب است و آن‌ها هم نوامیس را
ذکر نکردند. نسخه خطی ابوریحان و نسخه خطی ملاصدرا به رساله سریانیان
به بغداد رسیده بود. سریانیان نگفتند نوامیس چه بود؟ ناگهان برفی در ذهن من
جهید و حدس زدم نوامیس همان اپینومیس^(۵) افلاطون است که نساخان به

(۱) ج ۵، ص ۳۶۵.

(۲) ج ۵، ص ۳۶۵.

(۳) ص ۹۴.

(۴) ص ۴۴۹.

علت بدی خطوط، آن را نوامیس خوانده و نوشته‌اند^(۱). می‌بینید که برای تحقیق یک نام تا چه اندازه این در و آن در زدم؟ و برای ضبط یک لغت در کتاب حاضر باید صبر و حوصله شایسته به خرج دهم؟ این را از باب مثال گفتم؛ نمونه‌های زیاد در کتاب حاضر خواهید دید.

انسان ارسطویی و انسان افلاطونی

افلاطون جزئیات موجود در خارج را قابل تعریف نمی‌داند؛ او انسان مثالی را می‌سازد و پس که قابل تعریف نیست. اما انسان ارسطویی ناسوتی است و از مفاهیم کلی (جنس، فصل) به دست می‌آید و تعریف می‌شود. ارسطو در کتاب متافیزیک خود جنگ سختی را با انسان مثالی (و هرگونه مثل) به راه انداخته است. انسان ارسطویی در جواب ماهو گفته می‌شود ولی انسان افلاطونی در پاسخ ماهو گفته نمی‌شود! اینها نمونه‌هایی از کارها است که در کتاب حاضر می‌بینید و بهتر است که این مقدمه را پایان دهم.

شتر جعفری لنگرودی

ایستوبون گلستان

اوّل دیمان هزار و سیصد و نود و دو

بیست و سوم دسامبر در تهران و سبزده

فهرست الفبائی

۲۷	ابوسهل
۲۸	اپیرون
۲۸	اپینومیس
۲۸	اتحاد در جمع
۲۹	اتحاد ذاتی
۲۹	اتحاد عاقل و معقول
۲۹	اتحاد علت فاعلی و غایی
۳۰	اتحاد فاعل و مفعول
۳۱	اتحاد قوه و فعلیت
۳۱	اتحاد ممت و وجود
۳۱	اتصال
۳۳	اتصال ذاتی
۳۳	اتصال عرضی
۳۳	اتم
۳۳	اتمیس
۳۴	آتولوکوس
۳۵	اثر اول
۳۵	اثولوجیا
۳۶	اثر
۳۶	اجتماع نهایت و لانهایت
۳۷	اجرام

آ

۷	آب
۹	آباء
۱۰	آباء تسعة
۱۲	آباء علوی
۱۲	آسمان
۱۷	آفرینش
۱۹	آلت قانونی
۲۰	آمونوس
۲۱	آنالوطیقا

الف

۲۱	آبد
۲۱	ابداع
۲۲	إبداع احتمال
۲۳	ابدی
۲۳	ابدی محسوس
۲۳	ابعاد نامتناهی
۲۴	ابن سینا
۲۵	ابن کمنونه
۲۶	ابوریحان بیرونی

۴۸	ارغنون	۳۸	أجرام سیفلیّة و علویّة
۴۹	ارکان	۳۸	اجرام سماوی
۴۹	آزل	۳۸	اجرام عنصری
۴۹	ازلی	۳۸	اجرام فلکی
۵۰	استحاله	۳۹	اجرام کوکبی
۵۰	استدلال	۳۹	اجرام مثالی
۵۲	استدلال لفظی	۳۹	اجزاء هبت
۵۳	استقراء	۳۹	اجزاء جودی
۵۵	اسرار ازل	۴۱	اجسام اراکی
۵۶	أسطُقُس	۴۱	اجسام الآخرت
۵۶	اسکندر افرو دیسی	۴۱	اجسام ساده
۵۶	اسماعیلیّة	۴۱	اجسام سماوی
۵۷	اسولوطیقوس	۴۱	اجسام صفار صلیبة
۵۸	إشراق	۴۱	اجناس عالیة
۵۸	شرف مخلوقات	۴۲	احتراق
۵۸	اصالة الناهیه	۴۳	احصاء العلوم
۵۸	اصالت نسبه	۴۳	اخلاط اربعة
۵۹	اصحاب اربعی	۴۳	اخلاط ثلاثة
۵۹	اصطلاح	۴۴	ادیان مدیترانه ای
۵۹	اصلی بسیار	۴۴	اراده حسی
۶۰	اصول عامه	۴۴	اراده عقلی
۶۰	اصول موضوعه	۴۴	اریاب انواع
۶۰	أضداد	۴۵	ارتجاع
۶۱	اضطرار	۴۶	أرتماطیقی
۶۱	إطراد	۴۶	إرسال مُسلّم
۶۱	اعادة معدوم	۴۷	ارسطو
۶۲	اعیان ثابتة	۴۷	إرصاد عقلی

۷۸	اِتِّبَاتِ صِرْفَة	۶۲	افزایش و فرسایش
۷۹	اِتِّبَتْ	۶۳	افلاطون
۸۰	أَنْ يَفْعَلَ	۶۴	افلاک
۸۰	أَنْ يَنْفَعَلَ	۶۶	اکنونی
۸۰	أَوَّل	۶۶	الشیئی مالم یَجِبْ لم یُوجَد
۸۱	أَوَّل ما خلق الله	۶۷	الواحد لا یصدر عنه إلا الواحد
۸۱	أَوَّلِیَّات	۶۸	الوجود خَیْرٌ مَحْض
۸۱	اونیورسالیسم	۶۸	إِلَهِيَّ
۸۱	اهل الحکمة	۶۸	إِلَهِيَّات
۸۱	ایجاد	۶۸	أَمْرٌ بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ
۸۲	ایدئولوژی	۶۸	امکان
۸۳	ایران شهری	۶۹	امکان اشرف
۸۳	آئس	۷۰	امور عامّة
۸۳	ایساغوجی	۷۰	امّهات
۸۳	بین	۷۱	انتزاع
	ب	۷۲	انتزاع محال
۸۵	باب اعداد	۷۲	انتقالِ فکر
۸۵	باری ارمنیاس	۷۳	انجیل نجومی
۸۶	بروج آسمانی	۷۳	انسان
۸۶	برهان	۷۴	انسان ارسطویی
۸۶	برهان اِئْتِی	۷۵	انسان افلاطونی
۸۶	برهان تحویل	۷۵	انسان اول
۸۷	برهان خُلْف	۷۶	انسان سوم
۸۷	برهان سُلَم	۷۶	انسان نخستین
۸۸	برهان غایی	۷۷	انشاء
۸۸	برهان لِمَی	۷۷	انعکاس
		۷۷	انعکاس گوراس

۱۳۱	جوهر	۱۱۸	جَدَل
۱۳۲	جوهر ابدی	۱۱۹	جرم
۱۳۲	جوهر استدلال	۱۱۹	جزء
۱۳۳	جوهر اُسْطَقْسُی	۱۲۰	جزء تحلیلی
۱۳۳	جوهر اوّل	۱۲۰	جزء زمانی
۱۳۳	جوهر جسمانی	۱۲۰	جُزء لَا یَتَجَزّی
۱۳۳	جوهر طبیعی	۱۲۰	جزء مقداری
۱۳۳	جوهر فرد	۱۲۱	جزئی
۱۳۴	جوهر کثیف	۱۲۱	جزمیت
۱۳۴	جوهر لطیف	۱۲۲	جُزّو
۱۳۴	جوهر مادی	۱۲۲	جسم
۱۳۴	جوهر معقول	۱۲۴	جسم بسیط
۱۳۴	جوهر مُمْتَدّ	۱۲۴	جسم تعلیمی
۱۳۴	جوهر نامتحرک	۱۲۵	جسم جزوی
۱۳۵	جهان سماوی	۱۲۵	جسم حاوی
۱۳۵	جهان شناسی	۱۲۶	جسم طبیعی
۱۳۵	جهان کرّ و ساد	۱۲۶	جسم فلکی
۱۳۵	جهت شناسی	۱۲۶	جسم کلی
۱۳۶	جهش جبری	۱۲۷	جسم محسوس
		۱۲۷	جسم مرکّب
		۱۲۸	جسم مطلق
		۱۲۸	جسم نفسانی
		۱۲۸	جسمانی
		۱۲۸	جنس
		۱۳۰	جنون الهی
		۱۳۰	جوزهر
		۱۳۱	جولاه هستی باف
۱۳۷	چرخ		
۱۳۷	چه و چون		
۱۳۹	چهار امّهات		
۱۳۹	چهار خواهر		
۱۳۹	چهار طبع		
۱۴۱	چیز		
۱۴۰	چیستی		

ح

۱۴۱	حادث
۱۴۲	حادث ابدی
۱۴۲	حاوی
۱۴۳	حبّ بقاء
۱۴۴	حبّیت
۱۴۵	حدّ
۱۴۶	حدس
۱۴۷	حدوث
۱۴۷	حرکت
۱۴۷	حرکت ارادی
۱۴۸	حرکت اولیٰ
۱۴۸	حرکت تدویر
۱۴۹	حرکت تسخیری
۱۴۹	حرکت جوهری
۱۴۹	حرکت شوقی
۱۵۰	حرکت فکر
۱۵۱	حرکت قسری
۱۵۱	حرکت مستدیر
۱۵۲	حرکت مطلق
۱۵۳	حرکت موضعی
۱۵۳	حقیقت
۱۵۳	حُکم
۱۵۴	حکمای سبعة
۱۵۴	حکمت
۱۵۵	حکمة الاشراق
۱۵۵	حمل

خ

۱۵۵	حیرت عظمیٰ
۱۵۶	حیوان ناطق
۱۵۶	حیوان دوپا
۱۵۷	خدا
۱۵۷	خرق و التیام
۱۵۸	خلاء
۱۵۹	خلق
۱۵۹	خلق الساعة
۱۵۹	خود
۱۵۹	خورشید
۱۶۰	خیر اوّل
۱۶۰	خیر محض

د

۱۶۲	دور
۱۶۲	دور
۱۶۳	دھر
۱۶۴	دھریة

ذ

۱۶۵	ذات
۱۶۶	ذاتی
۱۶۶	ذوق التّأله

ر

۱۶۷	رابعة عدویة
-----	-------------

۱۸۰	سرمد
۱۸۰	سریانیان
۱۸۱	سفلی
۱۸۱	سقراط
۱۸۲	سلسله الابداع
۱۸۳	سلسله مراتب وجود
۱۸۶	سماویات
۱۸۶	سنگ آسمانی
۱۸۶	سیارات

ش

۱۸۸	شبهه ابن کمونه
۱۸۸	شرح اسم
۱۹۰	شک
۱۹۰	شهاب سنگ
۱۹۱	شخیز

ص

۱۹۲	صادر اول
۱۹۲	صدق اسم
۱۹۲	صدور کثرت از وحدت
۱۹۳	صور
۱۹۳	صور آسمانی
۱۹۴	صور فلکی
۱۹۴	صور مفارقة افلاطونی
۱۹۵	صورت

۱۶۷	رانش
۱۶۸	ربط حادث به قدیم
۱۶۸	رصد بابلی
۱۶۹	رفیق اعلی
۱۶۹	رئسانس فلسفه
۱۷۰	روان
۱۷۰	روح
۱۷۰	روحانیات
۱۷۱	روش تحقیق

ز

۱۷۳	زاد المسافرین
۱۷۴	زمان
۱۷۴	زمانی
۱۷۶	زوج ترکیبی
۱۷۶	زیا و گویا
۱۷۶	زیرک

س

۱۷۸	سائرات
۱۷۸	سبعة سیارة
۱۷۸	سپهر
۱۷۹	ستارگان ایستاده
۱۷۹	ستارگان بیابانی
۱۷۹	ستارگان رونده
۱۷۹	ستارگان علوی
۱۷۹	ستارگان متحيرة

ط

٢٠٥	عَدَم	١٩٦	طالس ملطى
٢٠٦	عَرَض	١٩٦	طبايع تام
٢٠٦	عَرَضِيّ	١٩٧	طبايع
٢٠٧	عرفان	١٩٧	طبايع اربع
٢٠٨	عظم	١٩٨	طبايع كَلِيَّة
٢٠٨	عقل	١٩٨	طبع
٢١٠	عقل اخير	١٩٨	طبيعت
٢١٠	عقل افلاطونى	١٩٩	طبيعت ثالث
٢١٠	عقل اوّل	١٩٩	طبيعت حسى
٢١١	عقل بسيط	١٩٩	طبيعات
٢١٢	عقل تجربى	١٩٩	طرطارس
٢١٢	عقل عملى	٢٠٠	طَفَرَة
٢١٢	عمل فَعَال	٢٠٠	طِيماوس
٢١٢	عقل كَلّ		
٢١٣	عقل نظرى		
٢١٣	عقل راسخ		

ع

٢١٤	عَكْس	٢٠١	عالم
٢١٤	عَلَّتْ	٢٠٢	عالم تركيب
٢١٥	عِلَّة العِلل	٢٠٣	عالم حادث
٢١٥	عَلَّتْ اُولَى	٢٠٣	عالم روحانى
٢١٧	علت تمامى	٢٠٣	عالم سفلى
٢١٨	عَلَّتْ صورى	٢٠٤	عالم صغير
٢١٨	عَلَّتْ غايى	٢٠٤	عالم عقلى
٢١٩	علت فاعلى	٢٠٤	عالم قُدس
٢٢٠	عَلَّتْ لطيفة	٢٠٤	عالم كبير
٢٢٠	عَلَّتْ مادى	٢٠٥	عامرى
٢٢٠	عَلَّتْ مُحدثة عَلَّتْ مُبْقِيَة است؟	٢٠٥	عبدالمسيح حمصى

۲۳۴	فاعل بی حرکت	۲۲۱	علم
۲۳۵	فایدون	۲۲۲	علم الهی
۲۳۵	فخر رازی	۲۲۲	علم أوائل
۲۳۷	فرضیه	۲۲۲	علم اوسط
۲۳۷	فروریوس	۲۲۳	علم برای علم
۲۳۸	فعل	۲۲۴	علم تجربی
۲۳۹	فکر	۲۲۴	علم توجیهی
۲۴۰	فکر لاهوتی	۲۲۴	علم طبیعی
۲۴۰	فکر ناسوتی	۲۲۴	علم عنایی
۲۴۱	فلاسفه فادامیا	۲۲۵	علم لاهوت
۲۴۱	فلسفه	۲۲۵	علم محض
۲۴۲	فلسفه اسلامی	۲۲۵	علوی
۲۴۲	فلسفه افلاطونی	۲۲۵	عناصر اربعة
۲۴۲	فلسفه الهی	۲۲۷	عناصرشناسی
۲۴۳	فلسفه اولی	۲۲۷	عنایت بی علت
۲۴۳	فلسفه تئیتقی	۲۲۸	عنصر
۲۴۴	فلسفه روم	۲۲۹	عنصريات
۲۴۵	فلسفه سیاسی		
۲۴۶	فلسفه شرق		
۲۴۶	فلسفه طبیعی		
۲۴۶	فلسفه مابعد الطبیعة		
۲۴۷	فلسفه مشاء		
۲۴۷	فلسفه وجودشناسی		
۲۴۷	فلسفه یونان		
۲۴۸	فلک		
۲۵۰	فلک اطلس		
۲۵۰	فلک اعظم		
			غ
		۲۳۰	غایت
			ف
		۲۳۲	فاعل
		۲۳۳	فاعل الصور
		۲۳۳	فاعل اول
		۲۳۳	فاعل بالجبر
		۲۳۳	فاعل بالعناية

۲۶۳	قضیہ خارجیہ
۲۶۴	قوة
۲۶۵	قوة قدسیہ
۲۶۸	قوة و فعلیت
۲۶۸	قیاس

ک

۲۷۰	کاینات
۲۷۰	کتاب الحروف
۲۷۰	کتاب العلل
۲۷۰	کتاب مرگ
۲۷۳	کثرت عددی
۲۷۴	کرة
۲۷۴	کلام
۲۷۴	کلی
۲۷۵	کلی طریقی
۲۷۵	کون و سمان
۲۷۶	کیهان
۲۷۷	کیهان شناسی

گ

۲۷۸	گنوسیسم
-----	---------

ل

۲۷۹	لاتکرار فی التجلی
۲۷۹	لامکان
۲۸۰	لانهایہ

۲۵۱	فلک اقصى
۲۵۱	فلک الافلاک
۲۵۱	فلک اوّل
۲۵۱	فلک پنجم
۲۵۲	فلک تدویر
۲۵۲	فلک ثوابت
۲۵۳	فلک چهارم
۲۵۳	فلک خارج مرکز
۲۵۴	فلک دوم
۲۵۴	فلک سوم
۲۵۴	فلک ششم
۲۵۴	فلک قمر
۲۵۵	فلک محیط
۲۵۵	فلک مستدیر
۲۵۵	فلک هشتم
۲۵۵	فلک ہفتم
۲۵۶	فلوٹین

ق

۲۵۷	قاطیغوریاس
۲۵۷	قاعدہ ملازمہ
۲۵۸	قدر
۲۵۹	قدس
۲۵۹	قدماء
۲۵۹	قدیم
۲۶۰	قضای آسمان
۲۶۱	قضیہ

۳۰۱	مُدَبِّران سپهر	۲۸۰	لاهور
۳۰۱	مذهب نجومی	۲۸۱	لطائف
۳۰۱	مُسْتَفْزَنگ		
۳۰۲	مصادره بر مطلوب	م	
۳۰۳	مُصَوِّر	۲۸۲	ماده مطلقه
۳۰۴	مُصَوِّرَات	۲۸۲	ماده و صورت
۳۰۴	معدوم	۲۸۳	ماهو
۳۰۵	مُعَرَّف	۲۸۴	ماهیت
۳۰۵	معقول	۲۸۶	ماهیت کلی
۳۰۵	معقول اوّل	۲۸۶	مُبدِع
۳۰۶	معقول ثانی	۲۸۶	مُتَنَّاگه
۳۰۶	معلّم اول	۲۸۶	متافیزیک
۳۰۶	مَعِيَّت	۲۸۶	مُتَحَرِّک
۳۰۷	مُفَرِّق (و حائیات)	۲۸۷	مُتَنَاهِی
۳۰۸	مُفَرِّق گرای	۲۸۷	مثال
۳۰۹	مقدار	۲۸۸	مثل افلاطونی
۳۰۹	مَقْدورات	۲۹۰	مجزّد گرای
۳۱۰	مقولات عشر	۲۹۱	مجلس گویی
۳۱۰	مکان	۲۹۲	مُحَدِّد جهات
۳۱۱	مکان مُطْلَق	۲۹۳	محدود
۳۱۱	مکانیک سماوی	۲۹۳	محدود و نامحدود
۳۱۱	مَلَاء	۲۹۶	مُحَرِّک اوّل
۳۱۲	ملکوت	۲۹۷	محمد بن زکریا
۳۱۲	ملکه	۲۹۹	محمول
۳۱۲	منطق ارسطو	۲۹۹	محیط آسمان
۳۱۴	منطق دوم	۲۹۹	مخطوطات فلسفه
۳۱۴	منطقه البروج	۳۰۰	مُدَبِّر

۳۳۴	وجود
۳۳۴	وجود اعتباری
۳۳۵	وجود انتزاعی
۳۳۵	وجود حقیقی
۳۳۵	وجود خارجی
۳۳۵	وجود ذهنی
۳۳۵	وجودشناسی
۳۳۶	وجود غریزی
۳۳۶	وجود فرضی
۳۳۶	وجود مادی
۳۳۶	وجود مطلق
۳۳۷	وحدت طبیعی عالم
۳۳۷	وحدت عالم
۳۳۸	وحدت عددی
۳۳۸	وحدت عقلی
۳۳۹	وحدت وجود
۳۳۹	وحدت نامۀ ارسطو
۳۳۹	وحدت حکیم
۳۴۱	هرگز
۳۴۱	هفتان
۳۴۱	هفت مُدَبِّر
۳۴۲	هیولای اوّل
۳۴۲	هیولای مطلق

ی

۳۴۳	یحیی بن عدی
-----	-------------

۳۱۶	موالید ثلاثة
۳۱۶	موجودات مینویی
۳۱۶	موجود اول
۳۱۶	موجود خارجی
۳۱۶	موجود مطلق
۳۱۷	موسیقی فلکی
۳۱۷	موضع فلسفۀ اولی
۳۱۸	نیمر

ن

۳۱۹	نابوده
۳۱۹	ناسوت
۳۱۹	ناصر خسرو
۳۲۳	نردبان آسمان
۳۲۴	نطق
۳۲۶	نظام احسن
۳۲۶	نظم جهانی
۳۲۷	نفس
۳۲۹	نفس الامر
۳۲۹	نفس جزوی
۳۳۰	نفس حسّی
۳۳۰	نفس کلی
۳۳۰	نوافلاطونی
۳۳۲	نوامیس
۳۳۳	نوشندگان

و

۳۳۴	واجب الوجود
-----	-------------